

БОЙОВІ ЗВИТЯГИ СОТНИКА ДМИТРА ПЕЛИПА

Марія Іванець

(Позивні радіо)

Диктор: Шановні радіослухачі, запрошуємо Вас послухати радіонарис «**Бойові звітяги курінного Дмитра Пелипа**» студентки IV курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Марії Іванець.

(Під мелодію старовинного запорізького маршу)

Автор: Славні сторінки української історії знову перегортаємо сьогодні. Згадуємо ті бойові звітяги українського вояцтва, завдяки яким ми, українці, можемо називати себе нацією переможців. Одним з таких боїв був Пирятинський, коли кілька сотень повстанського війська здобуло вражаючу перемогу над десятитисячною армією окупанта.

(Звучить світла музика, яку змінює хід годинника)

Ранок 19 серпня 1944 року. Заспане сонце обережно оглядало землю, сподіваючись, що за ніч не сталося нічого лихого. День обіцяв бути спекотним. Люди по селах збирали вмиту рососою садовину, щоб нести її разом з медом до церкви. Прощаючись, літали у небі лелеки. Вони збиралися у вирій, щоб за рік знову повернутися на облюбовану господарку. Ніхто й не міг підозрювати, що в лісі, поблизу Пирятини, невдовзі почнеться кривавий бій, про який дослідник, в'язень ГУЛАГу Іван Губка у спогадах колись напише так:

(Тривожна музика)

Диктор: «На станції Липник поспіхом вивантажувалася «червона мітла», а прикордонні війська НКВД підвезли машинами. Ось для чого більшовики використовували ленд-ліз. Скільки прибуло війська трудно було сказати, виглядало, що у вагони вантажили не однакову кількість, а автомобілі привезли карателів і поїхали. Пролунала команда «Станавись!», за нею «Шагом марш!». І вся оця маса озброєних до зубів бійців довгою вервечкою посунула в напрямку Кам'янки Нової. Не було сумнівів, що «визволителі» задумали велику акцію: добре озброєні солдати несли і тягнули важкі кулемети. Через півгодини про рух війська в напрямку Кам'янки Нової знало керівництво УПА в Пирятині».

(Стихає тривожна музика, чути цокіт годинника)

Автор: Вмившись чистою росою, сонце розпочало свій похід по небозводу. На той час мешканці Пирятина ще не здогадувалися, що насувається московська саранча. Люди йшли до церкви, адже Спаса в Україні здавна було одним з найшанованіших свят. Надворі ні вітерця, а сонце пекло так, ніби хотіло нагріти землю на всю зиму. Зорієнтувавшись на місцевості, енкаведисти почали розробляти хитру стратегію оточення непокірних упівців.

(Стихає звук годинника, звучить тривожна музика)

Диктор: «Тим часом серед повстанців пролунала команда «Гостре поготівля!». Терміново було вислано розвідувальні опергрупи на випередження противника, щоб не дати змогу ворогові закріпитися в запіллі наших військових груп. Енкаведисти не знали, що партизанам відомо про задум «червоної мітли» і що прийшла підмога. Щоб захопити дорогу, яка вела до лісу, енкаведисти переодягнулися в жіночий одяг і під виглядом збиральниць ягід просувалися вглиб. Та не встигли «збиральниці» відкрити вогонь, як їх випередили хлопці з лісу, тому енкаведисти змушені були тікати попри ліс. Перший крок був зроблений. Дорога, що вела до лісничівки, надалі контролювалася вояками УПА».

(Стихає тривожна музика, чути цокіт годинника)

Автор: Сонце опинилося в зеніті, не гріло, а пекло. Люди з церкви йшли додому. Енкаведисти перевіряли кожного і тільки тоді дозволяли іти, але з села не випускали нікого. Повільно, разом з людьми вони просувалися в напрямку Пирятина, а вже звідти – ближче до лісу, де, крім партизанського загону, була розквартирована підстаршинська школа. Тут, у лісничівці, виховували майбутніх ватажків повстанських загонів. І дехто з них на Спаса отримав бойове хрещення.

(Звучить тривожна музика)

Диктор: «Оборона готова була прийняти бій. Окупанти запалили повстанські будівлі і для більшого наведення страху відкрили стрільбу по лісі. Курсантів школи там не було, вони зі зброєю в руках уже зайняли вигідну бойову позицію. В ділянці «лісничівки» готова була прийняти бій чота «Сіроманців» командира «Окуня», частина сотні «Мирного» з двома роями відділу «Гая». Сотня «Тихоліса» непомітно перебралася під насип залізничної колії. Там був командир куреня хорунжий «Ем» – відважний воїн, який підбадьорював повстанців до бою».

(Чути цокіт годинника)

Автор: Сонце схилилося на захід, але гріти не переставало. Скрізь метушилися люди, наготові гуділа техніка, але до безпосереднього бою ще не доходило. В крайній хаті, що прилягала до лісу, повстанцям вдалося ввіймати двох солдатів з картою і

передавачем. Як виявилось, вони мали подавати сигнали для артилерійського обстрілу повстанського загону. В обмін на подароване життя солдат-радист погодився спрямовувати артилерійські снаряди по об'єктах, визначених упівцями. Червоноармійці, маючи кількаразову перевагу в чисельності, не мали жодного сумніву в своїй перемозі. Тому вирішила діяти напролом, зайнявши бойові позиції за насипом залізничної колії.

(Звучить тривожна музика)

Диктор: «Командири повстанських підрозділів, що були розташовані біля мосту та поблизу залізничних насипів, на основі отриманих повідомлень прорахували плани ворога, який готувався до артилерійського обстрілу. Командири упівців оперативно перedisлокували свої підрозділи і, непомітно для ворога, оголили міст, насип та прилеглу до залізничної колії територію. Не помітивши перестановок на наших позиціях, енкаведисти почали обстріл. Снаряди сипалися безперервним вогняним дощем. Густий дим оповив місце обстрілу. Коли ця димова завіса трохи розвіялась, ворог повторив обстріл. Впевнені у знищенні повстанських підрозділів енкаведисти готувалися до атаки».

(Звуки ностальгічної мелодії)

Автор: Лелеки уже відлітали з рідного села, коли над лісом здіймалися клуби пилу від шквальних вибухів. Тоді не було відомо, чи застануть лелеки свої гнізда, повернувшись навесні... Користуючись моментом, поки вороги готувались до атаки, повстанці встигли непомітно поставити на мості кулемети, звідкіля наступ енкаведистів з присілку Яцуни виглядав як на долоні.

(Звучить тривожна музика)

Диктор: «Через короткий час, нічого не підозрюючи, з криками «Ура!» із-за насипу висунулася «червона мітла». Не встигли енкаведисти перестрибнути через насип, як їх зустрів шквальний вогонь; вони самі наразили себе на погибель. На очах танула основна ударна група ворога, зустрівши шалений обстріл.

(Звучить черга пострілів)

В той час з вигуками «Слава Україні!» вдарив відділ, що був сформований на присілку Стадницькі. Серед лав ворога почалася паніка, енкаведисти кинулися врозтіч, розсипавшись від вигону по всій сіножаті аж до річки. Нищівний вогонь повстанських формувань не припинявся, а з поля бою, кидаючи навіть важку зброю, гублячи по дорозі автомати і кашкети, поспіхом тікали вороги. Солдати стрибали в Мошанку, річка хоч не широка, але досить глибока, тому втікачі добре нахлебталися скаламученої води».

(Звучить гімн ОУН, пісня стихає, ніби лунає вдалині, паралельно звучить текст)

Автор: Сонце того вечора заходило червоне, ніби вже встигло вмитися в крові полеглих на полі бою. Всі чекали темряви, в тому числі й відділ «Сіроманців». Попереду була коротка літня ніч, в якій не було права заснути. Ніхто не сумнівався, що ворог буде переслідувати відділ. Це знали всі – від командира до стрільця. Повстанці не нарікали – вони були людьми жертвовного чину.

(Звучить останній стовпчик гімну УПА, потім цокіт годинника)

Наступного ранку сонця не було видно, воно злилося з полум'ям, яке обійняло мирний Пирятин. Варвари-окупанти не лише не вмiли перемагати розумом і тактикою, вони не вмiли і програвати з честю: за свою ганебну поразку совети відігралися на мирному населенні. Але підпал Пирятини обернувся для них черговим прорахунком – жителі спаленого села швидко поповнили повстанські лави, які завдали нових поразок окупантам на Зубейках.

(Звучить дві строфи пісні «Йшли селом партизани»)

Українські повстанці здобули блискучу перемогу. Цей бій, що увійшов в історію як Пирятинський, переконливо довів: окупанти ще не доросли до тактики партизанської боротьби, а свої перемоги вони звикли отримувати завдяки перевазі в чисельності та великій масі людських жертв. Пирятинський бій з погляду партизанської тактики став прикладом реалізації принципу перемагання малими силами і з невеликими втратами. Не дивно, що тактику Української Повстанської Армії почали вивчати в закладах збройних сил США та інших країн. Звичайно, велику роль відіграв високий моральний дух і виконавча дисципліна повстанського війська. Повстанці – учасники пирятинського бою, як і всієї національно-визвольної боротьби, відстоювали одвічне право жити і господарювати на своїй землі, за ними була історична правда.

(Фрагмент пісні «Буде нам з тобою що згадати», перший абзац тексту звучить у супроводі мелодії)

Україна завжди змагала до волі. У цій боротьбі народжувалися лицарі духу і чину, що нехтували навіть життям в ім'я свободи українського народу. До таких героїв належить легендарний командир Української Повстанської Армії, курінний «Ем», «Єв-шан» – Дмитро Пелип, один із стратегів та командувачів Пирятинського бою. Дмитро Пелип народився 1910 року в селі Голе Равське, що на Жовківщині Львівської області. Батьки були з незаможних селян-хліборобів, тож Дмитро змалку знав, що таке передивок і черствий разовий кусень хліба. Хоч сім'я працювала від зорі до зорі, проте ледве зводила кінці з кіпцями. Незважаючи на те, що Дмитро був обдарованим учнем, після закінчення семирічки мусів залишитися працювати в господарстві. Але потяг до науки не минув, тому Дмитро використовував кожен хвилину, щоб читати і навча-

тись. У читальні «Просвіта» була велика бібліотека, у якій юнак був частим гостем. Змалечку Дмитро захоплювався своїм батьком, який був великим патріотом. Колишній січовий стрілець, учасник запеклих боїв з поляками при обороні Львова і Рави-Руської в 1918–1920 роках, він виховував сина, прищеплюючи йому любов до Батьківщини.

(Звучить перша строфа пісні «Ой у лузі червона калина», далі стихується, на фоні автор читає текст)

Дмитро Пелип виростав на стрілецьких піснях, згодом вступив до «Пласту» та налагодив зв'язки з повітовим осередком Української Військової Організації, почав брати активну участь в антипольських акціях. Це стало причиною його арешту у 1936 році і п'ятьох років ув'язнення у львівських «Бригідках» та сумнозвісній «Березі Картузькій». Війна – також мистецтво, технікою якого треба оволодіти, щоб стати непереможним. Після розвалу Польщі Дмитро Пелип не залишився на території, окупованій московсько-советськими військами, а перейшов Сян і записався в Кракові до Щеп'ятинської військової школи для українців. Пізніше він ще навчався у військових школах в Закопане і Криниці, де здобув військове звання лейтенанта. З відновленням Української Держави 30 червня 1941 року він записався добровольцем до похідних груп ОУН, які просувалися на східноукраїнські землі. До пункту призначення – Харкова, група не дійшла, зашкодило гестапо. Рятуючись, Дмитро Пелип разом з декількома друзями повернувся на рідну Львівщину. До кінця 1942 р. він організував боївку та обрав собі псевдо «Ем». У ті буремні часи кожен, хто мав причетність до національно-визвольної боротьби, як це заведено в підпіллі, мав псевдонім, щоб захистити себе від провокаторів, а своїх рідних від переслідувань.

Диктор: Боївка Дмитра Пелипа наводила жах на німців. В результаті успішних акцій «Ему» з товаришами вдавалося не раз відбивати українців, яких вивозили на примусові роботи до Німеччини. Також серед бойових трофеїв була зброя, яка потім згодилася у боротьбі з советськими військами. На кінець 1943 р. окремі боївки увійшли до сотень «Беркута» і «Недолугого», одну з яких очолив Дмитро Пелип. Невдовзі сотні об'єдналися у курінь «Галайди», що мав у підпорядкуванні чотири сотні. По смерті командира «Галайди» Дмитро Пелип очолив курінь, якому судилися знакові перемоги. Ніхто ніколи не бачив «Ема» хворим чи перевтомленим. Він завжди був у доброму настрої, готовий до праці і боротьби. Суворий військовий вишкіл давався взнаки, «Євшан» (ще одне псевдо Дмитра Пелипа) завжди був точним і акуратним. Кожен воїн його куреня був як на підбір, дисципліна і виконання наказів було стилем життя... Товариство запам'ятало свого командира як чесного та відважного воїна, батька, брата і друга. За захист українського населення від польських банд у Грубешеві й на Холмщині та вірцеве виконання інших операцій Дмитра Пелипа – «Ема» одного з перших нагородили орденом Золотого Хреста Бойової Заслуги 1 ступеня.

(Звучить музика тривожного передчуття)

Автор: У листопаді 1944 року «Ем» готувався до виконання нового завдання головного командира УПА генерала Тараса Чупринки – боротьби з польськими каральними загонами на Закерзонні. Але здійснити цей похід Дмитру Пелипу не судилося. сьомого листопада 1944 року, прогулюючись верхи на коні, «Ем» подумки прощався з рідними лісами і селами, прощався з батьківськими могилами, адже час було рушати в далеку дорогу. Завжди відважного, вправного й безстрашного на полі бою, його зненацька поцілили дві підступні кулі ворога із засідки. Одна вп'ялася в голову, а друга – розірвала гаряче повстанське серце. Наступної ночі тіло відважного командира поховали на кладовищі села Двориська Радехівського району. Тільки в часи незалежності його перевезли на Равщину й перепоховали в рідному селі. Хвилиною мовчання, зазвичай вшановують людей, які відійшли від нас у кращій світі. Ми ж, згадуючи про безстрашних воїнів, що боролися за незалежність та соборність рідної України, шлемо їм до неба щире привітання урочистою сальвою.

Диктор: Воїнам, що віддали своє життя за волю України, урочиста сальва.

(Звучить потрійна урочиста сальва, далі пісня Немо «Ти мені пробач»)

Автор: Ви слухали радіонарис «**Бойові звияги сотника Дмитра Пелипа**», який підготувала Марія Іванець, студентка IV курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.